

Bájkkeavijssa NuorttaSálto

Mujtodime, valla ælla vadjáluvvam

■ Uddni li birrusij 70 000 persávná Vuonan demænsaskehpuvudagáj. Jáhkki birrusij 10 000 persávná skihpuvudagáv oadtju juohkka jage. Kontávrrásajijn Divtasvuona suohkanin le Anna Kuoljok Ájluovtas virggáj biejaduvvam varresvuodadirektoráhtan bargatjit máhtudaklápptimijn, diededimijn ja bagádallamijn demænsabargon sáme suohkanijn.

Guoradallama vuosedi birrusin lahke dajs demænsaskehpuvudagáj li guoradaláduvvam ja diagnostiseriduvvam. Dat vuoset riek moattes ælla diedov skihpuvudagá birra oadtjum ja bagádallamav máhttelisvuodaj birra viehkev átsátjit. Árra diagnosa vaddá buorre máhttelisvuodaj hiebadahatit iellemav buoremus láhkáj demænsaskehpuvudagáj.

Ájggu fáladagáj buoredit

Kuoljok le ádjákmáno 1 biejves 2010 virggáj biejadum prosjektájediddjen gálmma-jahkásaj demænsaprográmmaj ulmuttija sáme duogátijn. Prográmma le oasse Demensplan 2015, gánná ulmme le bajedit kvalitehtav ja lasedit máhttuvuodav dievnnofáladagáj ulmuttija demensaj. - *Gáktu li dievnnofáladagá sáme addnijda uddni?* - Prosjekta galggá áttjudit diedov kvalitehta ja sisano birra dievnnofáladagáj ulmuttija demensaj gænna le sáme duogásj. Jagen 2010 tjadáduvva stáhtusguoradallam dievnnofáladagáj birra daj niellja nuortalamos fylkaj, subtsas Kuoljok.

Demensa merka

Demænssa doalvvu hæsoadibmáj, dábdomerka duola dagu mujtodisvuoha, hæboduovvam diedulasvuoha, gássjelisvuoda bæjválasj dahkamúsáj ja rievddam ulmusjuoges. Dábdomerka suojmma ihti. Lágev gitta lågenanguokta jage skihpuvudakávdánibme le dábalasj. Álu mujtodisvuoha vájkkut barggomáhttuvuodav ja demænssa máhtta mujtodisvuodav ávdedit. Árggabieje rutjna máhtti gáhtot ja sjaddá juorruilbme gá diehttelis ássje dálla vierttiji mujttáduvvat ja bagáduvvat gáktu dahkat. Dá li merka juojddá le boasstot ja dárbaj lagábuov guoradallamijt. Ulmutta demensaj

máhtti málestet, valla vajáduhttet mállásijt guossodit. Liegga biebbmo boaldeduvvá ja vuodnápláhta e jáddiduvvá. Ulmusj demensaj máhtta vajáduhttet álkkes bágojt jali máhtti bágojt adnet ma li boasto vidjurin, vaj gárgadisá sjaddi gássjelisá dájdadit. Máhtti jándurav járggáli ja biejvev idjan adnet, ietjas goahteguoran máládit ja gássjelisvuodaj oadtjot sijddasis gávnadit.

Demænsabarggo ássjen suohkanin

Barggodahkamúsá 3-jahkásaj demænsaprográmmaj galggá álgon tjadáduvvat suohkanijn sáme giela háldadimguovlon. Kuoljoka barggo sjaddá álgadit ávdánahtem- ja máhtudakprosjektav, diededit ja bagádallat suohkanijt ja fylkajt lándan gánná li dementa ulmutta sáme duogátijn. Átsádallamvuosedibme ja værmádaknannim li aj oasse bargos. - *Majt máhtti suohkana dahkat buorebut hiebadahatit ulmuttija demensaj sáme duogátijn?* Suohkanijn sáme giela háldadimguovlon le prográmmaájgen sierralágásj stuorra máhttelisvuoha doajmmat ja adnet hástalusájt, buorre dájmajt ja ájádusájt dájmajda dementa ulmuttija sáme duogátijn. Prográmmaájgen ájggop ávdánahtem ja gæhttalit ádá dájmajt ma ma?enagi diehtobælláj biejaduvvi vaj juohkkahasj gudi sihti galggi dájmajt gávnat ma doajmmi, javllá Kuoljok.

Vuorodi moadda dájma

Vuorodamoase li guoradallam ja diagnostiserik, biejve- ja giehpemifáladagá, barggo lagámúsáj, hiebaduvvam áromfáladahka ja máhtudaklápptim. - Máhtudahka sáme duogátja sisano birra ja gáktu dat huksovidjurav vájkkut dementa ulmuttijn le uddni soajtemláhkáj varresvuoda ja hüksobarggijn ja aj háldadusávjijn.

Tæksta:
Kitty Skapalen
Járggálibme:
Divte Media AS/Idar Kintel

ANNA KUOLJOK fra Drag tiltrådte 1. januar stillingen som prosjektleder for et 3-årig nasjonalt program for personer med demens med samisk bakgrunn. Foto: Privat

Prográmma le oasse Nasjonálasaj sáme áhpadusskihppiisjdas Kárásjágán mij ájggu ávdánahtem ja gæhttalit áhpadusprográmmav sáme duogátijn. Uddni ælla da guoradallamævo ma gávnnuji hiebaduvvam ulmuttija sáme duogátijn ja ihkap muhtema ulmuttija sáme duogátijn ma li guoraduvvam li boasto diagnosav oadtjum. Ájnas doajmma le dan diehti nævojt áttjudit ma máhtti guoradallat ja bagádallat ulmuttijt sáme duogátijn. Prográmma galggá aj guoradallat ja diededit "buorre dájmajt" birra ma gávnnuji jali ávdánahtemvuovi suohkanijn lándan birra, subtsas Kuoljok.

Unnagasj le buorre

- Unna skihppiisjddaássudagá ja aktisasjárroma uvsaj hágánij li buorebuov gá skihppiisjvieso stuorra ássudagáj ja uksa guhka boadál dahkaj. Nav demænsahukso le buorre hukso gájkajda, javlaj dallusj varresvuoda ja hüksoministar Sylvia Brustad gá ávdánbuvtij ráddidusá ádá Demenssaplánav 2015 jagen 2007. Udnásj hüksodievnno ij le nuoges hiebadahtemvuovvam ulmuttija demensaj. Ájggomus le rievddadit ja hiebadit hüksodievno máhtudagáv, organiserigav ja arkitektuvrav. Navti galggá demænsaplánna dájda dievnoja ádá ja ienep dájmalasj hüksoprofijlav vaddet. Sierraláhkáj galggá bargaduvvat gálmma oajvveássjij; uvsav hágánij, ij guhka boadál dahkaj, biejvvedoajmmafáladahka ja diehto ja máhtudahka.

Buorre biejve

Le állá diehtemahtesvuoha demænsavávjija ja dan diehti dárbaduvvá diehto ja máhtudahka.

Ráddidusá bieles le ulmme læhkám hiebadahtem vaj juohkkahasj galggá iellemkvalitehtav, jasskavuodav ja mávsulasj árggabievjijt dábdadit, vájku sujna le alvos skihpuvudahka ja doajmmafámodisvuoha. Plánna le namáv oadtjum "Buorre biejve".

- Mij le "Buorre biejve" demænnta ulmuttija sáme duogátijn, árrum oarjje-julev- jali nuorttasáme guovlon sjaddá akta oajvvehástalusáj dan 3-jahkásaj demænsaprográmmaj ulmuttija sáme duogátijn, javllá Anna Kuoljok.

DEN GODE HVERDAGEN. Ulike tiltak skal gjøres for å skape den gode hverdagens for demente.